

SUOMEN YLIOPISTOKIRJASTOJEN NEUVOSTON TOIMINTA VUONNA 2007

Yleistä

Vuoden painopistealueena on Suomen yliopistokirjastojen neuvoston strategian 2007-2012 implementointi sidosryhmissä ja jäsenkirjastoissa. Lisäksi tarkoituksena on käynnistää keskustelu suomalaisesta kirjastoalan tutkimusohjelmasta sekä tutkimustiedon hyödyntämisestä yliopistokirjastoissa. Muita vuodelle 2007 suunniteltuja toimenpiteitä ovat sääntöjen ja toimintamallien tarkastaminen, vaikuttamispolitiikan painopisteiden valinta, sidosryhmäyhteistyön vahvistaminen sekä keskustelu neuvoston ja yliopistokirjastojen roolista tieto- ja viestintäjärjestelmien sekä sähköisten palvelujen kehittämisessä.

Neuvoston aikaisemmat hankkeet saatetaan vuoden aikana loppuun ja niiden tulokset hyödynnetään verkostossa

Neuvosto osallistuu aktiivisesti vuonna 2007 kirjastosektoreiden yhteistoimintaan. Kansalliskirjaston kanssa mietitään yhdessä asiakaskyselyn ja arviointimittariston kehittämistä sekä kirjastojen yhteisten palvelujen tuottamismalleja.

Vuoden 2007 aikana viestinnässä painotutaan sidosryhmäviestintään, mutta valmistelut laajemman näkyvyyden saavuttamiseksi aloitetaan jo vuoden loppupuolella.

VISIO

SUOMEN YLIOPISTOKIRJASTOT – TUTKIMUKSEN JA OPPIMISEN INFRASTRUKTUURIN YDIN

Yliopistokirjastojen neuvosto luo tutkimustiedon saavutettavuuden ja käytettävyyden tulevaisuutta ja on alansa keskeinen yhteiskunnallinen vaikuttaja.

Suomen yliopistokirjastojen neuvoston päättyvät hankkeet

Kokoelmakartta

Kokoelmakarttahanke liittyy tavoitteeseen parantaa aineistojen saatavuutta ja kattavuutta. Tavoitteena on päättää kesäkuun 2007 loppuun mennessä hanke neuvoston hankkeena. Siihen mennessä Kansalliskirjasto selvittää mahdollisuuksia suhteuttaa jollakin tasolla MichaelPlus ja Kokoelmakartta toisiinsa sekä pohtii, voitaisiinko hankkeessa kehitettyä toimintaa jatkaa tulevaisuudessa osana Kansalliskirjaston ja/tai Varastokirjaston palveluja esimerkiksi jäsenmaksuperusteisena.

Kokoelmakartan käyttöliittymää ja hakumahdollisuuksia kehitetään: vuoden 2007 aikana selvitetään voidaanko DSpace-ohjelmistoa käyttää tallennuspalveluna sekä luodaan tekniset mahdollisuudet hakea tietoja myös Nelli-portaalin kautta. Laadullisen arvioinnin menetelmiä ja ohjeistusta kehitetään.

Yliopistokirjastot osallistuvat määrällisten kartoitusten tekemiseen sekä kokoelmien kuvailuun ja arviointiin omien resurssiensa mukaan. Yliopistokirjastojen johdon tietämystä kokoelmien kuvailusta ja Kokoelmakartasta laajennetaan Kansalliskirjaston elokuussa järjestämässä koulutustilaisuudessa.

Hankkeen loppuraportissa tähänastisen kehitystyön tulokset arvioidaan. Jos toiminnan jatkamiseen löytyy toimintamalli, www-sivut uudistetaan ja julkaistaan osana Kansalliskirjaston palvelusivustoja.

Informaatiolukutaidon opintosuunnitelma

Hankkeen päätöskokoukset pidetään vuoden alussa. Opetusministeriölle lähetetään hankkeen loppuraportti 15.2.2007 mennessä. Vuoden aikana julkaistaan informaatiolukutaitoa käsittelevistä artikkeleista koostuva kirja. Yhdyshenkilötoiminnan koordinointi ja verkkosivujen ylläpito on Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisen tiedekunnan vastuulla. Kysymyspankkia kehittävät Vaasan tiedekirjasto Tritonia ja Suomen virtuaaliyliopisto. Hankkeen rahoituksesta osa siirtyi vuodelle 2007 ja se on suunniteltu käytettäväksi informaatiolukutaitoseminaarin järjestämiseen, hankkeen vaikutusten tutkimiseen sekä verkostoitumista ja jatkohankkeen suunnittelua tukevaan opintomatkaan. Kansallisen tukiryhmän tarve ja organisointi ratkaistaan vuoden aikana. Koordinoivat yliopistot perustavat yhteistyötä varten tarpeelliseksi katsomiaan verkostoja ja ryhmiä.

Rahoitus selvitys ja rahoitusmallien kuvaaminen

Rahoitus selvityksen tavoitteet liittyvät opetusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelmaan 2006-2010 ja ylipäätään toimintaympäristön muutoksiin. Kansalliskirjasto sai opetusministeriön kehittämisrahoista 22 000 euroa vuoden 2005 lopussa yliopistokirjastojen rahoitusta koskevan perusselvityksen tekemiseen ja rahoitusmallien kehittämiseen. Rahoituksella pystyttiin kattamaan osa selvityksen vuonna 2006 vaatimista kustannuksista. Rahoitus riitti vain vuoden 2006 loppuun, joten yliopistokirjastot joutuvat itse kattamaan selvityksen vuoden 2007 puolella mahdollisesti aiheuttamat kustannukset. Ministeriö on asettanut kehittämismäärärahoja myöntäessään luovutuksen määräajaksi 30.4.2007, johon mennessä selvitys pyritään tekemään siitä huolimatta, että aikataulu vuoden 2006 puolella venyi tilastojen myöhäisesti julkaisuajasta (7.12.2006) johtuen. Selvitysraportti julkaistaan vain verkkomuotoisena, koska opetusministeriö ei lähtökohtaisesti tue painettujen raporttien julkaisemista. Selvitystä esitellään neuvoston itse järjestämässä julkistamisseminaarissa ja/tai muiden järjestämässä tilaisuuksissa.

Laatu ja vaikuttavuus

Laatu ja vaikuttavuus –hankkeen tavoitteena on helpottaa laadun ja vaikuttavuuden arvioinnin kytkemistä osaksi yliopistokirjastojen johtamista sekä osoittaa kirjastojen vaikuttavuutta yliopistojen toiminnalle. Hankkeen käynnistämisen taustalla on muun muassa opetusministeriön yliopistoille asettama tavoite laatujärjestelmien auditoinnista vuoteen 2010 mennessä. Korkeakoulujen arviointineuvosto myönsi vuoden 2005 lopulla Helsingin yliopistolle yhteisen hankkeen koordinointiin 18 000 euroa.

Hankkeeseen palkataan määräaikainen projektityöntekijä, joka mm. muokkaa syksyllä 2006 pidetyssä seminaarissa aloitetut ydinprosessien kuvaukset yhteiseen käyttöön. Hanke järjestää keväällä kolmannen yliopistokirjastojen johdolle ja asiantuntijoille suunnatun laatuseminaarin. Seminaarin aiheena on palautejärjestelmät. Hanke arvioi yliopistokirjastojen näkökulmasta Kansalliskirjaston valmistelemaa kirjastosektoreiden yhteistä asiakaskyselymallia. Lisäksi hankkeeseen liittyen AMKIT-konsortion, Suomen tieteellisen kirjastoseuran ja Kansalliskirjaston yhteistyönä tuotetaan Laaturyöopas korkeakouluille -artikkelikokoelma. Laativastaavien verkostoitumista edistetään.

Suomen yliopistokirjastojen neuvoston uudet hankkeet

Kirjastoalan tutkimusohjelma sekä tutkimustiedon hyödyntäminen yliopistokirjastoissa

Hankkeen käynnistäminen liittyy yliopistokirjastojen päämäärään edistää kirjastojen vaikuttavuutta. Vuoden 2007 alussa käynnistetään keskustelu suomalaisesta alan tutkimusohjelmasta tai muusta laajasta tutkimukseen liittyvästä yhteistyöstä. Neuvosto pyrkii yhteistyössä eri tahojen kanssa rakentamaan hankekokonaisuuden, jossa selvitetään kootusti kirjastoja koskevan tutkimuksen nykytilaa ja kartoitetaan keskeisimmät tutkimustarpeet. Tiedelaitosten kanssa selvitetään mahdollisuuksia saada rahoitusta suomalaiselle kirjastoalan tutkimusohjelmalle tai muulle laajalle tutkimusyhteistyölle, joka tukisi kirjastojen toimintojen kehittämistä strategisesti tärkeissä asioissa, kuten vaikuttavuuden arviointi ja infrastruktuurin kehittäminen. Lisäksi luodaan mahdollisesti yhteistyössä muiden kirjastosektoreiden kanssa toimintamalli kirjastojen toiminnan kehittämiseksi tutkimustietoa hyödyntäen.

Kirjastojen digitaalinen infrastruktuuri

Hankkeen tavoitteet liittyvät valtion tietohallinnon kehittämiseen. Neuvoston tarkoituksena on käynnistää vuoden 2007 aikana hanke, jossa selvitetään tieto- ja viestintäteknologian käyttö ja kehitysnäkymät yliopistokirjastoissa sekä arvioidaan toimintamallien ja järjestelmien käytön yhtenäistämismahdollisuuksia sekä yhteisillä toimintatavoilla saavutettavaa taloudellista tai muuta hyötyä. Selvityksessä tarkastellaan yliopistokirjastojen tasolla valtioneuvoston it-toimintojen kehittämistä koskevaan periaatepäätökseen sekä opetusministeriön hallinnonalan tietohallintostrategiaan 2006-2015 ja Kansalliskirjaston palvelutoiminnan strategiseen kehittämiseen liittyviä keskeisiä tavoitteita. Selvityksen valmistuttua neuvosto laatii suunnitelman tieto- ja viestintäteknologian kehittämistarpeista yliopistokirjastoissa.

Perustoiminta

Sääntöjen ja toimintamallien tarkastaminen

Neuvostossa käytiin vuoden 2006 aikana keskustelua kansallisia palveluja eri kirjastosektoreille tarjoavien jäsenten roolista neuvostossa. Keskustelussa Varastokirjasto päätyi siihen, että osallistuisi tulevaisuudessa neuvoston kokouksiin asiantuntijajäsenenä. Aseman muutos edellyttää sääntömuutosta. Muutoinkin neuvosto sääntöjä tarkistaessaan arvioi toimintamallejaan sekä sopii muun muassa puheenjohtajan valtuuksista.

Neuvoston näkyvyyden lisääminen, vaikuttamispolitiikka ja sidosryhmäyhteistyön vahvistaminen

Yliopistokirjastojen neuvoston viestinnän painopisteenä vuosina 2007-2008 on suhteiden vahvistaminen poliittisiin päättäjiin, hallintovirkamiehiin ja sidosryhmiin. Neuvosto haluaa profiloitua merkittävänä kirjastotoiminnan asiantuntijana ja tieteellisten kirjastopalvelujen uudistajana. Keinoina käytetään henkilökohtaisia keskusteluja päättäjien kanssa, aktiivista kirjoittelua keskeisissä viestintävälineissä sekä tilannekohtaista markkinointia ja mainontaa. Jokaista jäsentä suositellaan valitsemaan ns. kummipoliitikko, jolle välitetään neuvoston näkemyksiä. Neuvostossa valitaan kolmesta viiteen kohdetta, joihin strategiakaudella pyritään vaikuttamaan valtakunnallisesti ja tarpeen mukaan alueellisesti. Tavoitteena on saada neuvoston jäsenistö ja yliopistokirjastojen henkilöstö sopivissa tilanteissa tiedottamaan myös neuvoston toiminnasta ja yliopistokirjastoille yhteisesti tärkeitä asioista. Sidosryhmäyhteistyössä tavoitteena on aikaansaada vakiintuneita toimintatapoja, kuten luoda toimintamalli, jossa neuvoston jäsenistö ja yliopistokirjastojen henkilöstö sopivissa tilanteissa tiedottaa myös neuvoston toiminnasta ja yliopistokirjastolle yhteisesti tärkeitä asioista. Yhteistyötä kirjastosektoreiden kanssa tiivistetään sopimalla yhteisistä toimenpiteistä ja mahdollisesti laatimalla yhteinen strategia.

Osallistuminen toimintojen ja toimintamallien kehittämiseen

Yhteisen asiakaskyselyn ja arviointijärjestelmän kehittäminen

Asiakaskyselyn ja arviointijärjestelmän kehittäminen liittyy yliopistokirjastojen päämäärään edistää kirjastojen vaikuttavuutta. Yhteistyössä muiden kirjastosektoreiden ja Kansalliskirjaston kanssa osallistutaan kansallisen arviointijärjestelmän suunnitteluun. Vuoden 2007 aikana selvitetään mahdollisuuksia laatia ja toteuttaa eri kirjastosektoreilla yhdenmukainen asiakaskysely ja kehittää yhteisiä arvioinnin mittareita. Neuvoston tavoitteena on vaikuttaa kyselyn ja arviointijärjestelmän suunnitteluun siten, että yliopistokirjastojen näkökulmat otetaan suunnittelussa huomioon.

Osaamiskartan hyödyntäminen

Yliopistokirjastojen osaamistarvekartoitus –hankkeessa luotua osaamisen kehittämisen mallin soveltamista yliopistokirjastoissa jatketaan. Mallista kerätään kokemuksia ja sen päivitystarve selvitetään vuoden 2008 aikana.

Kaukopalvelun kehittäminen

Suomen yliopistokirjastojen neuvostolla on edustus Linnea 2 –kaukopalvelutyöryhmässä sekä Suomen tieteellisen kirjastoseuran kaukopalvelutyöryhmässä. Vaikutetaan kaukopalveluratkaisuihin näiden työryhmien kautta.

Avoin tieteellinen julkaisutoiminta ja digitaalisen julkaisutoiminnan prosessi

Suomen yliopistokirjastojen neuvostolla on edustus avointa julkaisutoimintaa Suomessa kehittävässä FinnOA-työryhmässä. Yliopistokirjastot tiedottavat työryhmän toiminnasta ja

seuraavat julkaisuarkistojen kehittämisessä tehtäviä kansallisia ratkaisuja. Pyritään vaikuttamaan siihen, että avoimen tieteellisen julkaisutoiminnan rahoitus turvattaisiin osana tutkimusprojektin kustannuksia suunnitteluvaiheesta lähtien.

Virtuaaliyliopistotoiminnan kehittäminen

Neuvosto osallistuu virtuaaliyliopiston toimintaan johto- ja asiantuntijaryhmissä sekä järjestämällä työpajan virtuaaliyliopistopäivillä 22.3. Informaatiolukutaidon opintosuunnitelma -hankkeessa tuotettua kysymyspankkia kehitetään osana Suomen virtuaaliyliopiston opettajille tarjoamaa Klaara-kysymyspankkia, josta opettajat voivat poimia käytännössä hyväksi havaittuja kysymyksiä ja käyttää niitä opetuksessa, tasotesteissä ja tenteissä.

Jäsenyydet

Suomen yliopistokirjaston edustukset

Suomen yliopistokirjastojen neuvostolla oli vuonna 2007 edustajia seuraavissa johto-, ohjaus- ja työryhmissä. Nämä edustukset pyritään säilyttämään:

- Suomen virtuaaliyliopiston johtoryhmä
- Varastokirjaston johtokunta
- FinELib-ohjausryhmä, FinELib-konsortiorryhmä
- FinnOA-työryhmä
- Digitaalisen kirjaston ohjausjärjestelmän ohjausryhmä ja asiantuntijaryhmät

Tavoite- ja tulostaulukko

Keskeiset tavoitteet vuodelle 2007 ja niiden toteutumisen arviointi vuoden 2007 lopussa:

Suunnitelma 2007	Tilanne 2007 alussa	Toteutunut 2007 lopussa
Kokoelmakartta		
Kokoelmien kehittämisen ja arvioinnin välineet on luotu. Hanke on laajennettu koskemaan periaatteessa kaikkia kirjastoja. Kokoelmakartta lopetetaan neuvoston hanketoimintana. Yliopistokirjastot osallistuvat toimintaan omien resurssiensa mukaan.	Hankkeeseen saatu rahoitus kestää 6/2007 loppuun.	Hanke on neuvoston osalta viety päätökseen.
Rahoitus selvitys ja rahoitusmallien kuvaaminen		
Yliopistokirjastojen verkoston toiminnalle luodaan rahoitusmalleja.	Verkoston toimintaa ei ole pohdittu erilaisten rahoitusvaihtoehtojen näkökulmasta.	Selvityksessä tuodaan esiin rahoitusmalleja verkoston toiminnalle.
Yliopistokirjastojen rahoitus- ja kustannusrakenteesta saadaan kokonaiskuva.	Kirjastot eroavat rahoitus- ja kustannusrakenteeltaan sekä periaatteiltaan.	Yliopistokirjastojen rahoitus- ja kustannusrakenteesta voidaan selvityksen pohjalta hahmottaa kokonaiskuva.
Rahoitus selvityksen pohjalta tehtävät yhteiset suositukset ja toimintamallien käyttöönotto.	Neuvostolla ei ole selkeää kannanottoa rahoituksesta yliopistokirjastoille tärkeissä asioissa.	Neuvosto on laatinut yhteisen suosituksen ja kannanoton yliopistokirjastoille tärkeistä rahoitukseen liittyvistä asioista.

Laatu ja vaikuttavuus		
Laadun ja vaikuttavuuden arviointi on luonteva osa kirjastojen johtamista. Ydinprosesseja on yhdistetty järkevästi ja palvelujen perustaso on määritelty. Kirjastojen vaikuttavuus yliopistojen tuloksiin voidaan osoittaa.	Tilanne on kirjava: laadunarviointia on toteutettu joissakin kirjastoissa (yleensä osana yliopiston laatutyötä), joissakin ei. Käytössä on ollut erilaisia arviointimenetelmiä. Ei yhteisesti tuotettuja prosessikuvauksia tai mittareita.	Loppuraportissa tuodaan esiin miten laadun ja vaikuttavuuden jatkuva arviointi nivoutuu osaksi kirjastojen johtamista ja miten ydinprosesseja voidaan järkevästi yhdistää. Palvelujen perustaso määritellään sekä annetaan tietoja kirjastojen vaikuttavuudesta yliopistojen tuloksiin.
Hankkeen tulosten hyödyntäminen.	Hankkeen tulosten hyödyntäminen ei ole järjestelmällistä.	Tulosten hyväksikäytössä yliopistokirjastoissa on tehty suunnitelma.
Strategian implementointi		
Neuvoston strategiaa on käsitelty yliopistokirjastoissa.	Neuvoston strategiasta ja toimenpideohjelmasta ei ole keskusteltu yliopistokirjastojen henkilöstön kanssa.	Strategiasta on keskusteltu sidosryhmien ja yliopistokirjastojen henkilöstön kanssa.
Neuvoston näkyvyyden lisääminen, vaikuttamispolitiikka ja sidosryhmäyhteistyön vahvistaminen		
Suhteiden vahvistaminen poliittisiin päättäjiin, hallintovirkamiehiin ja sidosryhmiin. Valitaan 3-5 kohdetta, joihin vaikutetaan valtakunnallisesti ja tarpeen mukaan alueellisesti.	Neuvosto ei ole selkeästi määritellyt asioita, joihin halutaan vaikuttaa.	Kohteet on valittu ja näkökulmat on dokumentoitu. Suhteiden vahvistamiseen on luotu toimintaperiaatteita, esimerkiksi kummipoliitikot on nimetty.
Kirjastoalan tutkimusohjelma		
Yliopistokirjastoja koskevien tutkimusedellytysten selvittäminen (esiselvitys)	Kirjastoja koskevaa tutkimusta ei seurata ja hyödynnetä systemaattisesti yliopistokirjastoissa eikä tutkimustarpeita ole keskitetysti selvitetty ja annettu tiedoksi tutkimuslaitoksille.	Neuvostolla on selkeä, strategisesti tärkeisiin teemoihin kohdistuva hankesuunnitelma. Yhteistyökumppanit on määritelty. Hankerahoitusta on haettu esiselvityksen tekemiseen.
Tieto- ja viestintäjärjestelmien käytön yhteiset toimintamallit		
Tieto- ja viestintäjärjestelmien käytön yhteisten toimintamallien tehostaminen.	Kokonaiskäsitystä yliopistokirjastojen tieto- ja viestintäjärjestelmien käytöstä toiminnoissa ei ole.	Neuvostolla on selkeä hanke- ja toimintasuunnitelma esiselvityksen tekemiseen. Hankerahoitusta on haettu.
Perustoimintamallien tarkistaminen		
Neuvoston perustoimintamallien läpikäyminen ja tarkistaminen, sääntöjen tarkistaminen ja toimintamallien kirjaaminen	Säännöt eivät vastaa nykyistä tilannetta. Toimintamalleja ei ole kirjattu.	Säännöt ovat joustavat ja toimivat käytännössä. Itsearviointi.
Kirjastosektoreiden yhteisen asiakaskyselyn suunnitteluun ja arviointimittareiden kehittämiseen osallistuminen		
Yhteisen asiakaskyselyn suunnitteluun ja arviointijärjestelmän kehittämiseen osallistuminen	Kukin kirjasto on toteuttanut asiakaskyselyt omalla tavallaan eikä yliopistokirjastojen tasolla ole vertailukelpoista tietoa.	Yliopistokirjastojen näkökulma yhteisen asiakaskyselyn ja arviointijärjestelmän suunnittelussa on otettu huomioon. Itsearviointi.